

MedlemsNytt för Riksförbundet

Finska Krigsbarn

Årgång 15

Nr 3 2010

Denna figur har Pirkko Rönttilä kallat "Auschwitz".

Skickades till Sverige utan pappas vetskap

Pirkko Rönttilä har skapat sig ett namn inom konstvärlden med sin keramik i japansk raku-teknik. Hennes uttrycksfulla skulpturer visas på utställningar runt om i världen.

Hon har en bakgrund som krigsbarn i Sverige. Hon hamnade i Yttre Lansjärv i Överkalix, långt norrut. Hennes styvmor skickade bort henne utan att pappan vid fronten visste om det.

Hon har skrivit två böcker om sina upplevelser som krigsbarn i Sverige och om tiden efter återkomsten till Finland efter fem år, utan att kunna någon finska alls.

Hon fick inte studera vidare trots att hon var bäst i klassen, men har kompenserat bristerna med diverse kurser.

Nu skulle hon kunna vara professor i den speciella raku-tekniken.

Sidorna 4-5.

Hur en hel familj splittrades

I en bok från 1942 berättas om en finsk mor som lämnar över ett bylte till en svensk journalist i Åbo hamn att ta med till Sverige.

Det var hennes yngsta barn, tvååriga Marja-Leena, som kom att växa upp i Halmstad där två syskon redan befann sig.

Modern hälsade på en gång i Halmstad, men Marja-Leena fick inte träffa sin bror fast de bodde i samma stad.

När sedan brodern fick resa hem till Finland och systemen hamnade på annan ort blev kontakterna än mer sällsynta.

Eftersom flickorna glömde språket blev historien om syskonen Louhe ett typexempel på hur krigsbarnsverk-samheten kunde splittra en familj.

Sidorna 8-9.

Denna bild på fem syskon Louhe är tagen i Halmstad i början av 1940-talet när deras mor besökte sina tre krigsbarn där, fr v Marja-Leena, Soilikki och Aulis. Äldsta systemen Aili och äldste brodern Aatos fick resa med den gången.

Organisationsnummer 878001-7862

Från redaktionen

Krigsbarnsverksamheten var på både gott och ont. Det är denna tidnings uppgift att belysa den från alla håll, att berätta om lyckliga öden, men också att dra fram de negativa konsekvenserna i ljuset.

Reportaget om syskonen Louhe (mittuppslaget) visar tydligt på en sådan icke önskvärd följd: den splittade finska familjer.

Tre syskon skickades till Sverige, en fick återvända till den finska familjen, en kom dit men kände sig inte välkommen, den yngsta blev kvar i Sverige. Det är självklart att sammanhållningen i den familjen blev lidande av separationerna.

Vi är många som känner just detta: att gemenskapen med vår finska familj försämrades eller försvann helt.

I förra numret undrade vi hur de lapplandsevakuerade hösten 1944 registrerades och var dokumenten finns nu. Vi har letat efter namnregistren i flera år. Nu vet vi att de finns på Landsarkivet i Härnösand. Där finns journalerna från alla de förläggningar dit flyktingarna fördes.

En hastig genomgång av registren visar att upp emot hälften av de 50 000–60 000 flyktingarna var barn, vilket stämmer väl överens med gjorda uppskattningar. Det innebär att antalet krigsbarn i Sverige bör räknas upp till över 90 000, för enligt finska definitioner var även dessa barnflyktingar att betrakta som krigsbarn.

När man granskar evakueringen av finska Lappland närmare inser man att Sverige faktiskt tog emot över 50 000 flyktingar, och försåg dem med mat och husrum i uppemot ett halvår – först efter det att alla de tyska trupperna drivits bort i april 1945 var det fritt fram för alla att återvända.

Hela denna operation gjordes så vitt vi vet helt utan ersättning från finsk sida.

En storslagen humanitär insats för broderfolket från ”den östra rikshalvan”.

Frågan är om inte denna operation var värd mer för Finland än hela krigsbarnsverksamheten.

Kai Rosnell chefredaktör
kai.rosnell@comhem.se

I detta nummer:

	sidan
Från redaktionen	2
Ordföranden har ordet	3
Rapport från Riksmötet	3
Pirkko Räntilä, krigsbarn, konstnär	4-5
Krigsbarnståget attackerades	6
Fann sin fosterbror efter 58 år	7
Berättelsen om syskonen Louhe	8-9
Selivertsov åter i Gävle	10
Återseende på Gotland	11
Lapplandsevakuerade arkiv funnet	12-13
Stella Polaris och kvinnorna	14
Utflykt till Finnbygderna	14
Avtal med Viking Line	15
Anja Nordhammer	15
Från lokalföreningarna m m	15
Spännande berättelse, förvrängd historia	16
Krigsfaderlösa – registrera er!	16

Debattera mera!

Debattsidan eller -sidorna återkommer så snart ni skickat in ert bidrag till debatten i frågor som rör krigsbarnsverksamheten, då eller nu!

Utgivning

Nästa nummer av MedlemsNytt beräknas utkomma i början av december, deadline 19 november.

Direktanslutna till RFK

Medlemsavgiften för direktanslutning till RFK är 150 kr per år. Tidningen ingår i priset.

Prenumeration

Årsprenumeration SEK 100:-- (för icke-medlemmar) till RFK:s pg 424 54 97 - 5.

I Finland (och övriga världen) 14 Euro till Kai Rosnell, bankkonto (Länsi-Suomen Osuuspankki) 570081 476 212, eller RFK:s konto ovan. Glöm inte ange namn, adress och vad betalningen avser.

Redaktionen för MedlemsNytt:

Sinikka Ortmark Stymne, ansvarig utgivare,
Hantverkarg. 75, 5 tr, 112 38 Stockholm. Tel 08-6528907. E.post: sinikka.stymne@bredband.net

Kai Rosnell, chefredaktör (redigering, layout),
Kölängsv. 10, 741 42 Knivsta. Tel: 018-380009.
E-post: kai.rosnell@comhem.se

Soini Andersson, Skyrupsg. 5, 282 32 Tyringe. Tel: 0451-59144. E-post: soini.andersson@telia.com

Irja Olsson, Näckrosstigen 7, 806 49 Gävle.
Tel 026-167678. E-post: irja.olsson.gle@telia.com

Tapani Rossi, Frejgatan 3 D, 243 34 Höör.
Tel: 0413-24236. E-post: tapani@rossi.se

Riksförbundets hemsida: <http://krigsbarn.eu>

Detta nummer av MedlemsNytt är tryckt hos
Knivsta Tryckeri AB, Knivsta, i augusti 2010.

— Ordföranden har ordet —

Stockholm i augusti 2010.

Kära medlemmar!

Hösten närmar sig. De första månaderna efter stämman i Norrköping har gått fort. Min sommar har hittills fyllts av skogsarbete, att upptäcka en ny trädgård med vit- och blåsippor och liljekonvaljer, odla tomater, chili, bönor och kryddor... Den har varit omtumlande med mycket känslor i rörelse. Att åta sig ordförandeskapet i RFK innebär ett stort ansvar och mycket arbete.

Att få glädjen att ha sina elva barn och barnbarn hos sig under några sommarveckor har varit underbart. Ett ögonblick kändes det överkligt att jag, enda barnet som förlorade min pappa i kriget, hade fått denna stora familj att älska och bli älskad av.

Arbetet för RFK känns meningsfullt. Redan i början av juni gick ett 40-tal pressmeddelanden om ordförandebytet iväg. Intervjuer på både finska och svenska gjordes av tidningar och radio. Jag och min man Bengt fick den äran att besöka Finlands Ambassad och fick ett samtal med ambassadören **Markus Lyra** och hans hustru. Sammanträdet hos Rädda Barnen kändes också meningsfullt, med generalsekreterarens rådgivare **Henrik Holmquist** och kommunikationsdirektören **Brita Schedin**. Engagemanget fanns där. Vi hade ett bra timslångt samtal om en dag för krigets barn!

I juni höll jag ett föredrag i Bokens stad i Mellösa i vilken ingick vår verksamhet i RFK och lokalföreningarna. På Folkhögskolan Biskops Arnö träffade vi Föreningen Nordens ordförande i Häby kommun **Per Olof Thorsbeck** och rektorn på skolan **Ingegerd Lusensky**. De planerar en konferens om krigsbarn till nästa år i samarbete med RFK. Håll tummarna att den blir av!

RFK behöver uppmärksamhet och publicitet för att kunna påverka och lämna avtryck av oss krigsbarn i nutida socialhistoria.

I RFK:s arbetsgrupp för ”En dag för krigets barn” ingår **Hilkka Mälarstedt**, **Kai Rosnell**, **Sven-Olof Larsson** och jag. Riksförbundet i Finland har sin arbetsgrupp som vi kommer att samarbeta med, och eventuellt vidga samarbetet till andra länder.

Vi arbetar med RFK:s hemsida så att den är igång i höst. Det är ett angenämt arbete som många är involverade i. Styrelsen hade sitt första ordinarie möte i augusti. Jag kommer att lära mig mycket av ledamöterna i RFK:s styrelse.

Det är glädjande att Vätterbygden har anslutit sig till Riks. Kanske, kanske kan jag önska mig att en annan lokalförening, som lämnade oss för några år sedan, också ansluter sig.

När jag läste artikeln om **Dawid Larssons** bok (se mittuppslaget) så slog det mig igen, att verkligheten är mer innehållsrik och spännande än dikten.

Den här sensommaren har jag haft glädjen att återupptäcka mitt älskade Finland tillsammans med min man. Helsingfors, Borgå, Nyslott, Punkaharju, Åbo, Kökar ... Så här sänder jag färskna hälsningar till er alla från Finlands sjöar och åsar, dess tallar och berg, björkskogar och havet...

Hoppas ni alla liksom jag har haft en skön sommar och har tankat energi och glädje inför hösten.

Sinikka

Politikernas agerande bör omvärderas

Det gick utmärkt att arrangera Riksmötet över en enda dag. Vi var cirka 70 krigsbarn närvarande på Marieborgs folkhögskola i Norrköping.

– Vi befinner oss i världens mitt, påstod kommunalrådet **Lars Stjernkvist** som hälsade välkommen.

Det är väl så att där man själv just befinner sig, det är världens mitt.

Vi fick vänta en bra stund på honom. Då hade **Pirkko Ahlin**, ordförande för krigsbarnen i Mellansverige, redan välkomnat oss, liksom riksordföranden **Matts Imhagen**, och **Micael Ottosson** berättat om folkhögskolan.

Det visade sig att Stjernkvist valt att cykla till Marieborg men hamnat mitt i ett skyfall och blivit genomblöt. Så han fick vända hem, byta till torrt och ta bilen.

Pertti Kavén presenterade huvudragen ur sin kommande avhandling. Han har kommit fram till att hela barnflyttningen var en bricka i det politiska spelet, skyddad av den humanitära aspekten.

Detta hade naturligtvis inte hjälppersonalen, föräldrarna eller mottagarfamiljerna en aning om, och de nya rönen kastar ingen skugga över dem som var delaktiga i operationerna på gräsrotsnivå.

Men politiska faktorer hade en överraskande stor roll. Man kan fråga sig om inte en ansedd man som den ansvarige ministern **Karl August Fagerholm** hade dåligt samvete när han förstod att tusentals barn skulle stanna permanent i Sverige.

Det är förstas preskriberat sedan länge, men historiens ljus ger anled-

ning att omvärdera både honom och barnflyttningarna i sin helhet som hjälpform.

Vi återkommer till detta ämne.

Förre apotekaren och revymakaren **Leif V Erikssons** inslag hade rubriken ”Med skattet som medicin”, det var så lagom roligt.

Riksförbundets årsmöte medförde, som vi hann få med redan i förra numret av MedlemsNytt, ordförandeskifte. Matts ville helst avgå, och eftersom **Sinikka Ortmark Stymne** äntligen var villig att åta sig uppdraget blev valet lätt.

Dagen avslutades med festmiddag och underhållning, trivsamt och avslappnat. Arrangörerna har all heder av sitt arbete.

Kai Rosnell

Blev berömd för sin rakukeramik

Pirkko Rönttilä, krigsbarn från Uleåborg, har blivit världsberömd för sin keramik i raku-teknik. Här är hennes hittills enda pjäs med krigsbarnsmotiv (numera i artikelförfattarens ägo). Nedan t v andra exempel på hennes konst.

Pirkko Nurro hade just fyllt nio år. Hennes mor hade dött i sin tredje barnsäng några år tidigare, pappa hade gift om sig.

– Tidigt en vintermorgon i januari 1942 väcktes jag av min styvmor. Jag skulle vara alldeles tyst så inte min lillasyster vaknade, jag skulle klä på mig och skickas till Sverige som krigsbarn, berättar Pirkko.

– Pappa var med armén vid Karelska näset och visste ingenting, hon

hade förfalskat hans namnteckning för att jag skulle få åka.

Hårda år

De första krigsåren hade varit tuffa för Pirkko, med fadern vid fronten och en styvmor som inte tyckte om henne.

– Jag fick lika mycket stryk som mat, säger hon.

Pirkko hamnade hos familjen **Nilsson** i Yttre Lansjärv i Överkalix, på vägen mot Gällivare. Mannen, dennes

syster som skötte hushållet sedan hustrun dött, tre vuxna söner. Där fick hon växa upp som **Britt** – hon ville inte kallas ”Pirkku”. Hon fick en trygg och bra uppväxt.

Hon klarade sig utmärkt i skolan, vann tecknings- och skidtävlingar, fick bra betyg, var bäst i klassen. Men hon fick inte fortsätta skolan trots lärarens rekommendationer.

Redan då drömde hon om att bli konstnär.

Vistelsen kom att vara i fem år.

Författare

Nu heter hon Pirkko **Rönttilä** och bor i Oulunsalo strax söder om sin födelsestad Uleåborg. Hon har beskrivit sin krigsbarnstid i en bok, ”Sotalapsi 4779”, som också översatts till svenska, ”Krigsbarn 4779”.

Det är berättande episoder från livet som krigsbarn, men också känslorna kommer fram. Liksom problemet att inte kunna tala med sin familj när hon återvände till Finland.

forts på nästa sida →

Har skrivit om sin krigsbarnstid

forts från föregående sida

Pirkko började arbeta tidigt trots att hon var underårig. Så fick hon veta att hennes svenska ”mamma” dött och beslöt att acceptera sin svenska ”pappas” inbjudan att resa tillbaka till Sverige och sköta hushållet där.

– Jag ville hjälpa den svenska familjen som hade hjälpt mig så mycket, förklarar Pirkko.

”De var mina bröder”

En gång när hon ville gå på dans sa ”pappa” att ”du behöver inte leta efter pojkar där, det har vi här hemma”.

– Jag blev alldeles chockad, han bjöd ut sina ”bröder”, det var otänkbart att stanna. Speciellt som pojkarna började titta så konstigt på mig. Jag hade ju blivit en ung kvinna...

Så det blev ett snabbt uppbrott och hem till Uleåborg igen. Där skaffade hon sig en grundlig utbildning som servitör och hovmästare och fick jobb på de bästa restauranger.

Hon gifte sig tidigt med **Leo Räntilä**, elektroingenjör. Hon har skrivit om denna fas i sitt liv också, ”Sotalasten kotimaa”, ”Krigsbarnets hemland” (inte översatt).

Passiv rökning

Pirkko var kvar i restaurangmiljön till 1987 när hon tappade rösten, ”av passiv rökning”, och blev pensionär i förtid.

– Efter två ”tysta” år började jag gå kurser, framför allt i skulptur, berättar hon.

Hon har alltid varit road av att teckna och måla, men kursen gav henne ett incitament att lära sig keramik.

Nu är hon ett stort namn i konstvärlden, framför allt när det gäller den japanska tekniken ”raku”. Hon har sin egen ateljé, brännugnar och utställningslokal intill bostaden.

Jag förstår mig inte på konst, men i mina ögon var det en fantastisk samling pjäser med en mängd olika motiv. En skulptur bestod av en grupp barn med lapp om halsen och oerhört uttrycksfulla ögon. Den pryder nu ett hörn här i vardagsrummet i Knivsta.

– Det är en svår teknik, berättar Pirkko. Normalt går 90 procent av föremålen sönder, de spricker, men vi ligger så lågt som en enda procent sprucket. Jag skulle kunna föreläsa som professor om den här tekniken!

Det goda resultatet beror mycket på Pirkkos man Leo som byggt ugnarna.

Hon har haft utställningar runt om i världen. Priser och diplom pryder väggarna. Vid mitt besök hade hon just kommit hem från en

Ett exempel på Pirkko Räntiläs ”gårds-konst”.

stor utställning i Paris, en vecka försenad på grund av isländsk vulkanaska i luften.

Nu har hon just fått en inbjudan att visa upp sin konst i Japan. Ett nytt spännande äventyr!

Text och foto: Kai Rosnell

Disputation i november i Helsingfors

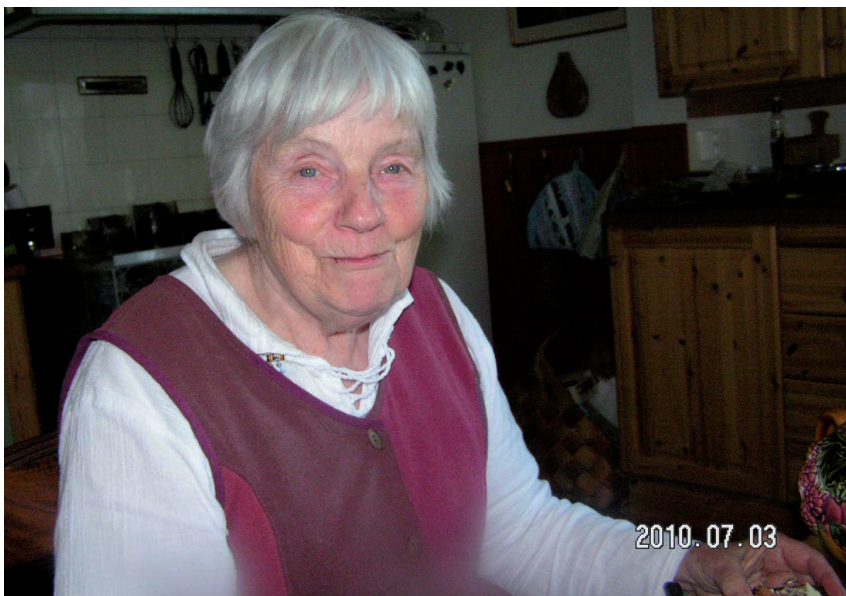
Pertti Kavéns doktorsavhandling är inlämnad till Helsingfors universitet för granskning och resultatet tillkännages i september. Själva disputationen kommer att äga rum senast i november på universitetet. Språket är finska.

Alla krigsbarn är välkomna till disputationen, hälsar Pertti.

Detta konstverk sprack på ”rätt” ställe.

Piloten sköt barnen med kulspruta

Maria Colliander-Saanio har ett gott minne och glimten i ögat.

Maria blev ögonvittne

Det förekommer ibland uppgifter om att finska tåg med krigsbarn på väg till Sverige blivit utsatta för bombanfall av sovjetiskt flyg. Men det saknas ögonvittnesskildringar.

Nu har jag träffat **Maria Colliander-Saanio** i Hangö och tvivlar inte längre på att sådant verkligen hänt. Fast det som hon upplevde var inget ”bombanfall”.

– Det hände under vinterkriget, vi hade firat julen 1939 på Teiskola herrgård nära Tammerfors dit vi blivit evakuerade. Min mor **Ina** skulle ta med sig mig och min lillasyster **Kati** till tryggheten i Sverige, berättar Maria.

Taggtråd

– Det var ett långt tåg, många vagnar, det behövdes två lok, vi var många barn och ”tanter” som såg till oss. Så blev det alarm, vi fick order att ta på oss vita skyddskläder sydda av lakan och springa ut i snön och gömma oss, för vi hade blivit attackerade av flygplan.

– Vi sprang ut, mamma med Kati i famnen för hon var inte ens ett år gammal, och hamnade i ett snöfyllt dike med lakanen som skydd. Då såg jag hur en del barn fastnat i ett taggtrådsstängsel och inte kunde ta sig över, och ett flygplan kom på mycket låg höjd rakt mot barnen och sköt med en kulspruta.

– Planet flög så lågt att jag kunde

se piloten, jag såg ett mansansikte med alldeles klarblå ögon, han hade inga skyddsglasögon, och jag tänkte att hur kan en människa med sådana ögon kallblodigt skjuta ihjäl små barn?

Denna ögonblicksbild är över sjutio år gammal men Maria minns den ännu som om det hänt i går.

Förtegs

– Loken drog iväg med tåget för att komma undan anfallet, barnen och ”tanterna” blev kvar i snön. Jag vet att flera barn blev dödade, en del skottskadade. De fördes till en sjukvagn på tåget. Det viskades tyst om händelsen, sorg blandades med glädjen att komma till Sverige.

Enligt registerkortet på Riksarkivet anlände Maria Colliander med sin mor och lillasyster den 13 januari till Sverige, via Haparanda. Anfallet måste ha inträffat omkring den 10 januari. Men det finns inga uppgifter om en flygattack mot krigsbarnståget i dåtidens tidningar. Sådana händelser förtegs konsekvent, tystades ner.

Snäll flicka

Detsamma skedde med den stora tågolyckan 4 mars vid Iittala där 31 personer dödades, därav femton krigsbarn – det blev bara en kort notis i en lokal tidning, utan uppgifter om dödsoffrens antal. (MN 3-2005.)

Maria är född 1931 i Terijoki på Karelska näset och var drygt åtta år

gammal när hon reste till Sverige första gången. Hon har ett mycket gott minne.

– Vi kom först till Småland men sedan till en läkare på Långbro sjukhus i Stockholmstrakten. Vistelsen blev bara några månader. Jag fick komma tillbaka dit ensam 1942 och hade en fin tid på alla sätt. Jag var uppfostrad som en snäll flicka, med idealitet, alltid det goda för ögonen. Men i Sverige fick jag en oanad frihet, jag hade många kamrater, mest pojkar.

Pangade rutor

Maria berättar något som hon kanske aldrig talat om förr: vid ett tillfälle använde hon istappar till att slå sönder fönstren till ett växthus!

– Vad sa värdfamiljen om det?

– De fick aldrig veta att det var jag!

Maria hade inga problem med språket, talade ju svenska. Hon var i Sverige ett halvår.

– Men under tiden i Sverige började jag ”sjunga”, tala med rikssvensk intonation. När jag kom hem sa pappa ilsket att ”vad är det där för språk? Sjäpa dig intel!” Han tyckte att jag gjorde mig till. Men jag har haft god nytta av att kunna tala som en rikssvensk.

Titos dotter

Pappa var den kände författaren **Tito Colliander**, uppvuxen i en internationell miljö i S:t Petersburg som Maria beskriver som en stabil ”medelklassmiljö” med flera tjänare i huset.

Han studerade till präst inom den grekisk-ortodoxa religionen men verkade mest som lärare och författare. Han gifte sig med Ina, också en konstnärssjäl med målning som huvudintresse.

Maria studerade sjukvård, arbetade omväxlande som översköterska och lärare.

Hennes man **Matti Saanio** var professor i fotografi vid Konstindustriella högskolan.

Efter pensioneringen startade Maria ett antikvariat i Hangö som en god vän nu har övertagit.

Text och foto: Kai Rosnell

**Meddela
adressändring!**

Träffade sin fosterbror efter 58 år

Erkki Mäkinen hamnade som krigsbarn hos **Gustav** och **Mallin Svensson** i Göteborg, första gången i januari 1942, andra gången i juni 1943.

– Dom var så gudomliga, snälla och fina, tålmodiga och engagerade i att jag skulle ha det bra! Finns inte nån som kunde haft det bättre!

Så översvallande berättar Erkki om sina sammanlagt två och ett halvt år hos familjen Svensson.

– Jag minns att jag låg på Sahl-grenska sjukhuset i Göteborg när min svenska mamma fick se mig i sängen i korridoren. Hon pekade mot mig och sa att ”den pojken vill jag ha”.

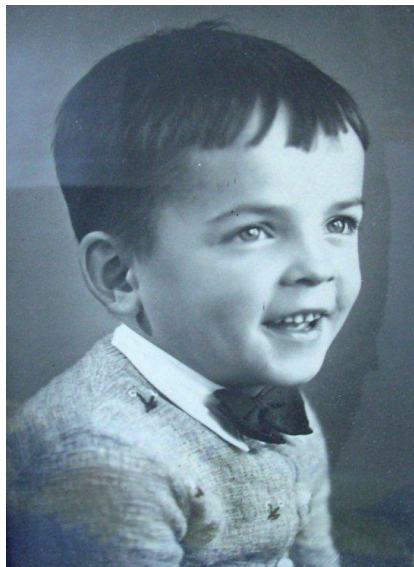
Blommor till Kungen

Åren efter återkomsten till Finland hade han kontakt med familjen, fick vistas hos dem sommaren 1952.

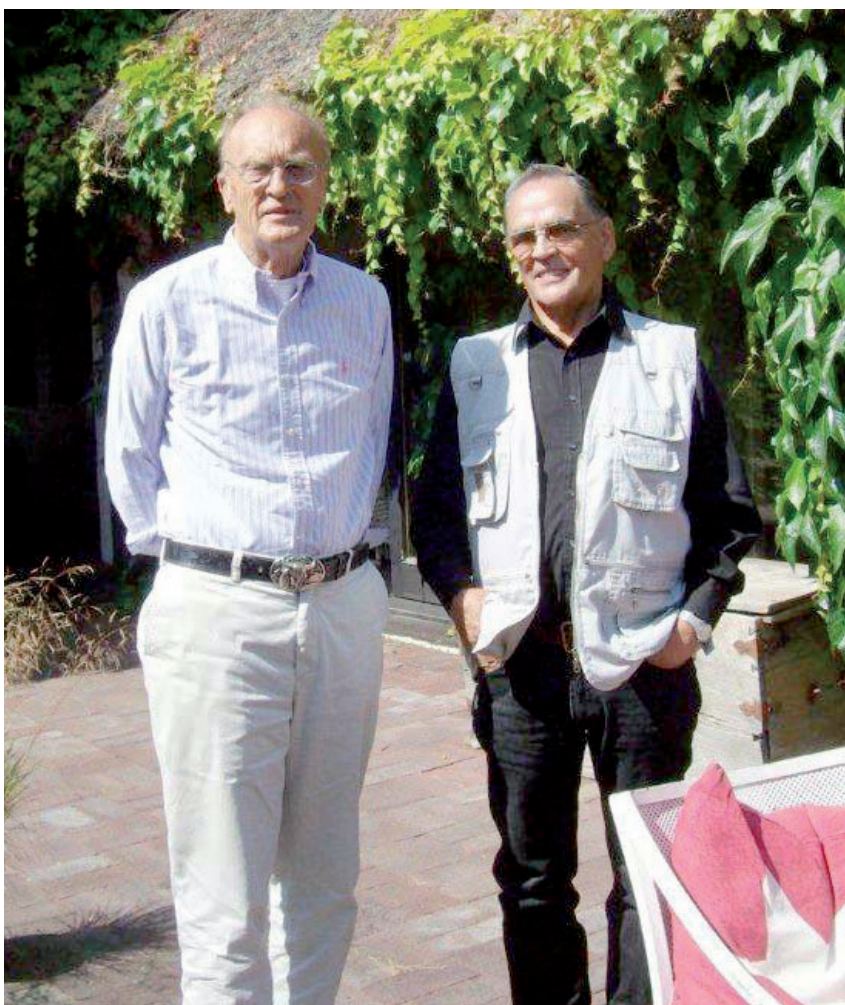
– Vi var på deras gård i Krakhult i Småland vid jakttider och över julhelger. Somrarna tillbringade vi i sommarvillan i Särö. På 40-talet spelade kungen (**Gustav V**) tennis där, jag fick lämna blommor till honom och hälsa på honom, minns Erkki.

Han trivdes utmärkt även med barnen i familjen, **Pelle**, **Gunnel** och **Olle**.

– De var toppen. Nu är alla borta, ja Olle vet jag inte, bara att han flyttade pappans företag till England. Det skulle vara trevligt att träffa honom igen, men jag vet ju inte ens om han är i livet...

Erkki Mäkinen som sjuåring: ett litet charmtroll?

En höjdpunkt i mitt liv, säger Erkki Mäkinen (t h) om mötet med fosterbrodern Olle Svensson i dennes hem i Vallda.

Olle spårades

Olle Svensson är inte något ovanligt namn i Sverige – på Eniro (Gula Sidorna) på nätet finns hela åtta sidor med det namnet. Hur ska man då kunna spåra just denne Olle Svensson?

Mammans förnamn var ovanligt, så jag prövade med det i befolkningsregistret – och fick en träff. Men den här kvinnan var född 1962, det kunde ju inte vara rätt.

Ovanliga namn tenderar att återkomma i släkten, och den här kvinnans far kunde heta Olle Svensson. Ett samtal till Skatteverkets register bekräftade aningen: det var rätt Olle.

Han återfanns i Vallda nära Kungsbacka. Ett telefonsamtal till honom gav resultat: han kom mycket väl ihåg krigsbarnet Erkki. Olle är bara två år äldre så de umgicks mycket på den tiden.

En höjdpunkt

Nu har de träffats igen, för första gången på 58 år.

– Jag kände igen honom direkt och vice versa, berättar Erkki entusiastiskt.

– Vårt möte var en höjdpunkt i mitt liv! Nu ska vi träffas oftare.

Erkki Mäkinen bor i Hestra i Småland så det är inga stora avstånd mellan dem. I samma församling ligger fosterföräldrarna begravda – Erkki har redan besökt graven och lagt en blomma där för att hedra deras minne.

– Nu i september smiter jag till Lappland och norra Finland och firar min 75-årsdag, avslöjar Erkki.

Kai Rosnell

Debattera mera!

Så splittrades en familj

I en liten bok från 1942, *”I granatregn vid Hangö och på slagfält i öster”*, hittade jag en berättelse om hur en finsk mamma i tullhuset i Åbo lämnade över sin tvååriga dotter till en svensk journalist, **Dawid Larsson**. Han hade gjort en lång reportageresa i Finland och var på väg hem till Sverige tillsammans med en sexårig Helsingforsflicka, som han lovat eskortera till familjens bekanta i Stockholm.

Så här beskriver han själv situationen och sina tankar om den.

”Halvtimmen före båtens avgångstid, som var bestämd till klockan 10, befinner jag mig i tullkammaren, där jag får mitt bagage tullbehandlat och klart. Då upptäcker jag i vimlet av tjänstemän och resenärer en kvinna med ett barn på armen och en kartong i handen. Jag kände henne något

Marja-Leena vid ankomsten.

sedan tidigare, därför att vi i vårt hem i Sverige mottagit två av hennes äldre barn. Nu söker hon upp mig och framhåller som ett önskemål: att jag måtte taga hand även om denna hennes minsta flicka och bereda också henne ett hem i Sverige.

– Vi gå mot en fruktansvärd tid, säger hon. Det är dåligt med maten och likaså med bränslet. Det är så svårt med de små.

Flickan det gällde var endast två år och jag förutsåg med ens de svårigheter, som väntade mig ifall jag villför moderns begäran. En 30-timmars båtresa med ansvar för tvenne småtingar på 2 à 6 år skulle utan tvivel försätta mig i mången kinkig situation och försaka huvudbry. Men vad skulle jag göra?

Jag lovade att väl ta hand om flickan tills andra och bättre tider kom. När jag gick mot utgången till båten med flickan på armen, vände jag mig om och vinkade till mamman som var på väg åt andra hållet. Hon kastade en hastig blick bakåt, men slog händerna för ansiktet och rusade gråtande ut. Jag konstaterade att hon var bara en

Syskonen Louhes skilda öden

Det var inte särskilt svårt att spåra syskonen: i boken fanns ett litet foto på två ”Finlandsbarn i Sverige” med namnen **Soilikki** och **Aulis Louhe**.

De hade kommit till Sverige med ”Ariadne” 19 juni 1941, den fjärde kontingenten ”sommARBARN” som skulle bli den sista innan fortsättningskriget bröt ut en vecka senare.

Enligt registerkorterna skulle de rest 16 juni med ”Per Brahe”, men den båten ”kom inte”.

Barnen kom till **Ellen** och **Dawid Larsson**, Soldathemmet, Halmstad. Soilikki var fyra år, Aulis fem.

Dawid var fältpräst och föreståndare för Soldathemmet, gjorde många resor, skrev artiklar och föreläste om sina resor, bl a till Färöarna, Island och Grönland. Hösten 1941 besökte han Finland, och på hemvägen fick han lilla **Sointu Marja-Leena** i famnen, nyss fyllda två år.

Det är troligt att han hälsat på bar-

Marja-Leena är gladare i dag.

fattig finsk moder, som på obestämd tid skildes från sitt yngsta barn.

Är det svårt att lämna de små i andra händers omsorg, så måste det vara svårare ändå att se dem svälta och fara illa. Modern visste det, och hon ville skona sitt barn! Denna kvinnas öde delas av tusende andra finska mödrar. Från tusentals frostiga tjäll i ett krigshärjat land gå förvisso natt och dag ensamma mödrars tankar till barnen i Sverige.”

Tapani Rossi

nens mor vid ankomsten till Åbo (annars hade han väl inte känt igen henne), och att hon då planerade sin ”kupp”.

Flyttade runt

Marja-Leena anlände till Sverige 12 oktober 1941. Hon blev kvar hos Larssons, medan Soilikki och Aulis placerades hos bekanta och släktingar. De vistades tidvis hos Dawids mor i Kopparberg och Ellens mor i Arvika. Aulis åkte tillbaka till Finland ett år men återkom vintern 1944 och kom till musikfanjunkare **Sten Carlsson** i Halmstad. Soilikki kom till slut till **Bror** och **Lilly Gustavsson** i Långe- drag, Göteborg.

Soilikki vet inte riktigt varför hon fick flytta runt så mycket.

– Jag var väl besvärlig. Eller så var det tänkt att jag bara skulle stanna en kort tid här, säger hon.

forts på nästa sida →

En sällsynt bild av Soilikki och Aulis tillsammans.

Adopterades

Aulis gick i skola nästan två år i Halmstad innan han fick resa hem till Åbo i oktober 1945.

Marja-Leena fick det bra hos Dawid och Ellen och blev senare adopterad – de fick inga egna barn.

– Dawid var en mycket begåvad man, han försökte studera på egen hand i Lund. Han reste mycket, föreläste och skrev. Han firade sin 50-årsdag på Grönland, minns Marja-Leena.

– Jag fick gå i skola i Halmstad och fortsatte i flickskola också, berättar Marja-Leena som blev kontorist och har arbetat i kommunala förvaltningar som kanslist, bl a tjugo år i Visby.

Soilikki utbildade sig till barn- och undersköterska.

Soilikki minns att hon hälsade på sin lillasyster i Halmstad emellanåt. Marja-Leena har bara vaga minnen av det, däremot minns hon mycket väl att hennes föräldrar kom och hälsade på henne i Halmstad när hon var liten.

– Däremot fick jag aldrig träffa min bror Aulis fast vi bodde i samma stad. Jag förstår inte varför.

”Inga känslor alls”

En enda gång fick Marja-Leena i vuxen ålder träffa sin mor, på hennes 80-årsdag. Då var alla nio barnen med familjer inbjudna till Åbo.

– Det var inga känslor alls, ingen moderskärlek. Men jag har förstått att hon hade det väldigt svårt.

I samband med 80-årsdagen besökte syskonen också fadern som då vårdades på sjukhus i Åbo.

– Han hade blivit nedslagen och rånad. Han reste sig aldrig efter det, han kom aldrig hem igen.

Efter Marja-Leena föddes ytterligare fyra barn i familjen.

– När jag fick höra att jag fått en bror blev jag arg, för då var jag ju inte yngst längre, minns Marja-Leena.

Kontakten dålig

Soilikki hade glömt finskan när hon fick resa hem 1947. Vistelsen ”hemma” blev inte lång, sju veckor. Hon kände sig inte välkommen.

– Jag förstår inte varför dom inte ville ha oss tillbaka, säger Soilikki.

– Men min mor bodde hos oss i Partille ett halvår och hjälpte mig med barnen så de kom till skolan när jag jobbade...

Kontakten med syskonen har inte blivit den bästa.

– Det är bara Aulis jag har kontakt

med, han kan ju lite svenska, säger Soilikki.

En syster till

Men hon har tät kontakt med lillasyster Marja-Leena. De bor nära varandra, Soilikki i Mölndal, Marja-Leena i Göteborg. Soilikki kallar sig numera **Soili**, gift **Porali**.

– Vi har förresten en syster till i Sverige, **Aila**, hon bor nånstan i Värmland. Men det är flera år sedan vi hade kontakt. Jag har försökt men hittar henne inte, säger Soilikki.

Ett telefonsamtal till Skatteverkets folkbokföring skingrar ovissheten.

– Enligt våra anteckningar avled hon 2008, blir svaret.

När Soilikki får höra detta blir hon inte särskilt förvånad.

– Det blev så. Vi fick aldrig någon riktig kontakt med våra syskon, vi var här, dom var i Finland. Men det är ju lite märkligt att inte heller Aulis kände till att Aila har dött.

Även om många krigsbarn fick det mycket bra i Sverige hade krigsbarnsverksamheten en del negativa följder. Den splittrade många familjer. Det är en aspekt av denna väldiga operation i humanitetens namn som sällan kommer fram.

Syskonen Louhes öde är ett typexempel på detta.

Kai Rosnell

I dag träffas systrarna Marja-Leena och Soilikki ofta. Foto: Kai Rosnell

Sandlers krigsbarn mötte sin klass 65 år sedan sist

Det blev ett glatt återseende då Söderskolans avgångsklass 1945, med **Viljo Seliverstov** i spetsen, träffades på slottet i Gävle. Det var klassens första möte efter 65 år. Det blev många frågor och diskussioner om vad alla hade upplevt och gjort efter skolan i Gävle.

Viljo hade lagt första delen av mötet just på slottet, för det var där han under krigsåren bodde som krigsbarn hos landshövningparet **Maja** och **Rickard Sandler**. Från slottet styrde Maja i samarbete med länskommittén krigsbarns-förflyttningarna i Gävleborgs län. Det var Maja Sandler som redan 1939 tog initiativ till krigsbarnsverksamheten i Sverige.

Ofta på besök

Det var inte första gången som Viljo med sin fru **Kerstin** besökte slottet, deras vägar har ofta dragits till Gävle och Sandviken där han har släktingar.

Under sitt besök i Gävle hann Viljo besöka en av stadens skolor, och Rotarysällskapet, för att berätta om krigsbarnsåren i Gävle. Det var tänkt att även Maja och Rickard Sandlers son **Germund Sandler**, Viljos fosterbror, skulle ha varit med men han kunde inte delta.

Under rundvandringen på slottet berättade Viljo minnen från sin drygt treåriga vistelse i Gävle. Enligt Viljo var Maja och Rickard Sandler mycket vänliga människor som trots sin stora arbetsbörda hade tid med

Viljo och Kerstin Selivertsov i det kungliga gemaket på Slottet i Gävle, med Gustaf III på väggen bakom.

honom. På slottet fick han lära sig hur man bör uppföra sig.

Vaktmästarparet

En gång när de satt vid matbordet åt tydligen nioåringen lite för glupskt och fick då av Maja en uppmaning att

äta lite mindre. Det lade han på minnet och när han sedan åt tillsammans med familjen tog han bara lite mat men smet efteråt ner till vaktmästarparet **Margit** och **Olle Bergkvist** och åt sig mätt. De blev goda vänner.

Viljo kom första gången till Gävle 1941 med tåget via Haparanda. Han har inga tydliga minnen av den långa tågresan, men minns att barn satt och grät. Det gjorde inte han.

Språksvårigheter

– Du var nio år, så du förstod nog när dina föräldrar sa att du får snart komma tillbaka, inflikar Kerstin, som 1944 fick fly bombningarna av Helsingfors och placerades på Frälsningsarméns barnhem Ekeliden, på Sveavägen i Stockholm, där hennes mor **Karin Ahlbom** blev föreståndare.

Kerstin var då åtta år, och hade inga språksvårigheter för hennes familj var

Viljos skolklass återförenad på Slottet i Gävle.

forts på nästa sida →

Återträff på Gotland efter 65 år

Jag blev skickad till Sverige från det krigshärjade Finland år 1941. Lyckligtvis hamnade jag hos en snäll tant och farbror på Gotland.

Därtill hade jag turen att få hjälp med språksvårigheterna. Grannfrun var född i Finland och dessutom hade även den familjen tagit till sig finska krigsbarn.

Mina barndomsminnen väller fram. **Irja och Ismo Littunen** blev mina lekkamrater.

Av naturliga skäl bröts kontakten när jag år 1947 tvingades återvända till Finland.

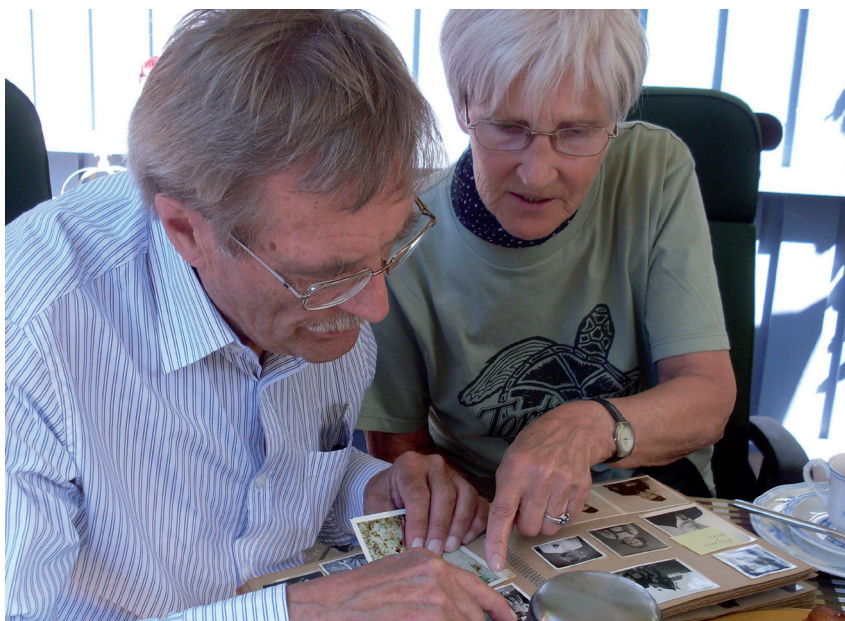
Därmed kunde berättelsen vara avslutad, men här kommer fortsättningen.

Irja flyttade så småningom tillbaka till Sverige och blev medlem i Stockholmsföreningen. Hon hade hittat mitt namn i medlemstidningen. Det var på den tiden jag var kassör i RFK.

Hon tog kontakt med mig via e-post och undrade lite försynt om vi kunde träffas någon gång. Eller helt enkelt bara ha kontakt via nätet.

Jag blev såväl glad som överraskad. Mina minnen från uppväxttiden på Gotland som krigsbarn blev bekräftade.

Vi träffades åter efter cirka 65 år. Vi delade minnesbilder på platser

Pertti Lundin och Irja Littunen hade många gemensamma minnen att tala om när de träffades igen efter 65 år.

i socknen där vi båda lekte som barn på 1940-talet.

Under Irjas semesterresa till Gotland i år träffades vi. Det tog således 65 år innan detta möte kom till stånd. Bättre sent än aldrig – är det inte så det heter.

Under vår kaffepaus hemma hos mig i Visby blev det nästan för mycket nostalgi, men min hustru känner min bakgrund och hade ingenting

emot att jag plockade fram gamla gulnade fotografier som bekräftelse på att Irja och jag faktiskt är ”krigsbarnskusiner”.

Irja och jag minns mycket väl den tiden och vi har beslutat oss för att förmedla oss via medlemstidningen.

Sammanställt av

Pertti Lundin, Visby, i samarbete med Irja Littunen, Stockholm.

Sandlers krigsbarn...

forts från föregående sida

svenskspråkig. Viljo däremot kunde ingen svenska alls då han kom till Gävle utan fick börja i en helt finskspråkig klass tillsammans med andra finska krigsbarn. Vistelsen i den klassen blev inte lång, han flyttades snart till en svensk klass.

Fick beröm av Maja

Övergången blev svår, men han fick hjälp bl.a. av **Aune Kettunen**, en ung finsk student som annars hjälpte Maja Sandler med de finska kontakterna på slottet. Han klarade sig trots allt bra, och fick beröm av Maja. Viljo minns att han var mycket blyg på den tiden. Blygheten tycks ha lämnat honom helt.

Viljo minns hur engagerad Rickard Sandler var i Finlands försvar, och i den då mycket eldfångda Ålandsfrågan.

Sandler befarade att det fanns risk för att Sovjet skulle ockupera Åland och ville ha ett gemensamt finsk-svenskt försvar. Så blev det inte och följaktligen, den 2 december 1939, i vinterkrigets början, lämnade Sandler sin post som utrikesminister.

Rickard lärde sig finska

Innan dess var han ofta till Finland där han lärde sig att tala finska. Hur mycket den förre utrikesministern och sedermera landshövdingen kunde, det vet inte Viljo men de kunde kommunicera med varandra på finska.

Sandlers skrev brev till Viljos föräldrar och de till Sandlers, så kontakten mellan familjerna fungerade bra. Viljo har kvar korrespondensen.

När Viljo efter krigsåren återvände till Finland läste han till civilekonom

och har hela tiden arbetat inom Nokia. Kerstin är mellanstadie lärare. De har fyra döttrar och tio barnbarn.

Viljo fortsatte att ha kontakt med Sandlers under alla år. Maja Sandler besökte dem i Esbo i Finland så sent som 1960-61. Rickard Sandler dog den 12 november 1964, då var han drygt 80 år. Viljo hyrde en frack och reste till Torsåker i Ångermanland för att delta i den statliga begravningen.

Vid det tillfället höll han ett kort minnestal för att tacka sin vän och fosterfar Rickard Sandler.

*Text: Irja Olsson
Foto: Evans Olsson*

Lapplandsevakueradees journaler funna

För många år sedan blev jag kontaktad av **Siiri**, född **Takalo**, från Kittilä i nordligaste Finland. Hon ville veta hur hon hamnade på ett sjukhus i Ljusdal i Hälsingland.

Hon hade kommit med flyktingströmmen under evakueringen av Lappland hösten 1944 och troligen hamnat i Vilhelmina. Hon berättade att hon gått i sällskap med sin moster **Elma** och hennes knappt ett år gamle pojke, men kommit ifrån dem – hon orkade inte gå så långt och mostern hade nog med att bära sitt eget barn.

Senare hade hon rymt (från Vilhelmina? om hon någonsin varit där) och återfunnits av sin mormor på sjukhuset i Ljusdal – mormodern hade kommit för att leta rätt på ”sin lilla flicka” som hon hört var ”försvunnen”.

Ingen förklaring

Jag fann Siiris namn i Hjälpkommitténs arkiv på Riksarkivet i Stockholm. Hon hade blivit registrerad som krigsbarn. På registerkortet står att hon kom till sjukhuset i Ljusdal i november 1944.

Det var allt. Ingen förklaring till hur hon hamnat där eller var hon varit tidigare.

Jag försökte få fram journaler från sjukhuset i Ljusdal – det fanns inga. Eller rättare: ingen visste **var** de fanns, **om** de fanns.

På den tiden hade jag ingen aning om hur lapplandsflyktingarna som kom till Sverige registrerades. Jag anade att de måste ha registrerats på något sätt, men det var ju ingenting som Socialministeriets Barnflyttningkommitté eller Hjälpkommittén i Sverige hade något att göra med. Lapplandsbarnen finns inte i deras register, inte i Finland, inte i Sverige.

Härnösands landsarkiv

Nu har jag funnit de saknade registren: mängder med volymer med ”förläggningssjournaler” och annat material från evakueringen. De finns på Landsarkivet i Härnösand.

De förvaras en våning ner under

UNDER DE FÖRSTA VECKORNA,
MEDAN HÄLSOKONTROLLEN
PÅGÅR, FÅ DE EVAKUERADE
ICKE HA BERÖRING MED DEN
SVENSKA BEFOLKNINGEN

Karantänsläger.

Tillträde förbjudet!

Norrbottens läns landskansli, Civilförsvarssektionens arkiv, serie H. Mängder med bruna pappådor. H 42-45 (fem volymer) innehåller material från Hjälpkommittén för Finlands barn, Haparanda, transportlistor både in i Sverige och tillbaka in i Finland.

Här är allt väl ordnat i kronologisk ordning. Men detta material finns också på Riksarkivet i Stockholm och sannolikt även på Kansallisarkisto i Helsingfors.

Men i de övriga volymerna finns mängder med listor över de olika förläggningarna. Dessutom andra dokument som kassaböcker, cirkulär och brev.

Efterlysningar

Två dagars yttlig genomgång av volymerna gav mig bekräftelse på Siiris historia. Jag hittade hennes namn i journalen för en flyktingförläggning i Vilhelmina, tillsammans med moster Elma och kusinen, ankomstdag 30 september 1944.

Evakueringen av Lappland genomfördes mycket snabbt, flykten skedde ofta under kaotiska former. Familjer splittrades, anhöriga visste inte var flyktingarna hade hamnat.

En volym innehåller brev med efterlysningar av anhöriga. Det är män i Finland som efterlyser uppgifter om hustru och barn, det är barn som efterlyser sina föräldrar, det är mödrar som vill veta vart deras barn har tagit vägen. Men jag hittade ingen efterlysning från Siiris mormor om var Siiri fanns.

Jag fann också ett par brev på tyska, uppenbarligen av tyska soldater, som frågar efter adressen till sina ”flickvänner” som kommit över till Sverige. Det var innan krigshandlingarna mellan finska och tyska trupper hade börjat.

Inget centralregister

Jag fann en uppmaning från myndigheterna att varje kommun skulle upprätta ett alfabetiskt kortregister

över flyktingarna. Jag fann bara ett enda sådant kortregister: det var flyktingarna i Arvidsjaur som registrerats på det sättet. Kommunerna i övrigt har inte efterkommit denna order; jag fann inga fler kortregister.

Det finns alltså inget centralt register omfattande alla flyktingar. Man måste veta i vilken kommun man hamnade för att finna uppgifterna. Annars måste man gå igenom alla förläggningarna, över 50 000 namn. Det tar tid.

Epidemiernas offer

Två volymer innehåller uppgifter om vilka flyktingar som dött och var de begravts. Där finner man offren för de häftiga epidemier som dödade tiotals barn, bl a på förläggningen i Vilhelmina.

I en volym fann jag en lista på alla finska medborgare som utvisats ur Sverige från 1906 fram till 1944, upprättad av kriminalpolisen i Stockholm. Vad den listan hade där att göra.

Det var inte enbart människor som kom över till Sverige från finska Lappland, även kreatur. De härbärgerades hos bönderna i de områden dit flyktingarna fördes.

Ett dokument vittnar om detta:

”Från Finska kreatursförläggningen Moskosel har levererats under April månad 4355 liter mjölk till finska evakuerade i Moskosel.

2/5 -45. Gurli Ögren.”

Krigsarkivet

Jag har också besökt Krigsarkivet i Stockholm (Banérgatan 64). I **Civilförsvarsstyrelsens arkiv, Kanslibyrån, serie D VIII**, Register över flyktingar, handlar volymerna 9-23 om finska flyktingar.

Där finns bl a en volym där registerkortet fladdrar fritt utan den alfabetiska ordning som någon gång funnits. Det är främst flyktingar som vistats i vissa läger, som Kusfors och Lindå. Där finns också register över kreatur, både kor och hästar.

På en del registerkort står ”kosk” eller ”kosk själv” eller ”kosk dottern Martta”. Det betyder nog ”koskötare”. En del registerkort förefaller värdelösa: enbart ett nummer och efternamn, inga data i övrigt.

När vi nu vet var förläggnings-

forts på nästa sida →

Desertörer straffades inte

Finska soldater som deserterat tog sig ofta över till Sverige. Efter vapenstilleståndet mellan Finland och Sovjetunionen som trädde i kraft 19 september 1944 kunde de återvända.

Vi fann ett brev på Landsarkivet i Härnösand, avsänt från Statens utlänningskommission i Stockholm den 27 februari 1945 till en finsk man i Norrbotten:

”Med anledning av Eder ansökan om förlängd uppehållsvisering får statens utlänningskommission meddela följande.

I vapenstilleståndsavtalet av den 19 september 1944 har inryckts en klausul (20 artikeln 3 §) enligt vilken finska medborgare, som av sådana skäl lämnat Finland utan tillstånd, kunna återvända till hemlandet utan att bli bestraffade för desertering.

Med stöd av ovannämnda klausul har nämligen finska justitieministeriet i cirkulär (nr 5, 7 december 1944) till de finska domstolarna meddelat till efterföljd, att rymning ur krigstjänsten eller olovligt uteblivande från denna icke skall föranleda straff, som stadgats

för sådan gärning, ej heller annan straffpåföljd, för så vitt den begångna gärningen skett ”till förmån för de Förenade Nationerna eller av sympati för deras sak”.

Under återopande av vad nu angivits, får statens utlänningskommission härmed uppmana Eder att snarast sätta Eder i förbindelse med Finlands härvarande legations passbyrå för ordnande av formaliteterna för Eder hemresa till Finland. För detta ändamål har Ni endast beviljats en kortare tids förlängning av Eder uppehållsvisering här i landet.”

Enligt uppdrag:

Ulla (??, oläsligt) Berg

Ord och uttryck till hjälp för svenskt-finskt samtal

Sanoja ja lauseita ruotsalais-suomalaisen keskustelun avuksi

Det fanns en speciell parlör till hjälp för de finska lapplandsflyktingarna och den svenska personalen på förläggningarna.

Lapplands...

forts från föreg sida

listorna finns är det möjligt att finna bevis för de evakuerade att de verkligen varit flyktingar i Sverige.

Det kan ha betydelse för personer som blivit svenska medborgare och nu vill återfå sitt finska medborgarskap. Beviset ger dem status som ”krigsbarn” och de bör få medborgarskapet tillbaka gratis, enligt finska Migrationsverket.

Men detta gäller inte ännu, Finlands riksdag måste först fatta beslut om från vilken dag bestämmelserna ska gälla.

Mottagandet av lapplandsflyktingarna är ett storslaget bevis på svenskarnas vilja att hjälpa Finland. Över 50 000 personer togs emot i Sverige, försågs med mat och logi och någorlunda trygghet i flera månader – Lapplandskriget avslutades i april 1945.

Jag vet inte om Finland någonsin betalade för uppehållet.

Kai Rosnell

Fotnot: Ett reportage om Siiri var publicerat i MN nr 3-2001.

Nödfallsvisering

En del krigsbarn har fått en notering om ”nödfallsvisering” på sitt registerkort.

Det gäller barn som kom i samband med evakueringen av finska Lappland hösten 1944.

Förklaringen finns i ett beslut i Stockholm 1 september 1944:

”Kungl. Maj:t finner gott bemyndiga polischeferna i samtliga polisdistrikt vid rikets land- och sjögränser ävensom föreståndare och biträdande föreståndare för passkontroll att tillsvi vidare till 1944 års utgång vid utlännings ankomst till riket, där särskild anledning föreligger, meddela visering för högst fjorton dagar (nödfallsvisering).

Närmare föreskrifter angående meddelande av nödfallsvisering lämnas av statens utlänningskommission.

Stockholms slott den 1 september 1944.”

Under Hans Maj:ts

Vår allernådigste Konungs och Herres frånvaro, Dess tillförordnade regering:

P Albin Hansson Per Edvin Sköld
N.Quensel Thorwald Bergquist
Justitiedepartementet /C.G.Bruno

Kungl. civilförsvartsstyrelsen får härmed översända två förfrågningar angående adresser till evakuerade finnar och anhålla, att desamma besvaras genom Eder försorg.

Samtidigt får styrelsen för Eder kännedom meddela, att de evakuerade Kemi-barn, som förlagts i Hofors kommun och Gävle stad, numera samtliga äro registrerade hos Hjälpkommittén för Finlands barn. Adressförfrågningar avseende ifrågasvarande barn böra därför remitteras till Hjälpkommittén för Finlands barn, Herkulesgatan 26, Stockholm.

Stockholm den 8 december 1944.

På Kungl. civilförsvartsstyrelsens vägnar:

Einar Sahlin
Einar Sahlin

Erik Odin
Erik Odín

Det framgår inte varför just denna kontingent lapplandsflyktingar hamnade hos Hjälpkommittén för Finlands Barn och därför registrerades som krigsbarn i Sverige. Kanske för att ”sändningen” enbart bestod av barn?

Det gäller de 222 barn från Kemi med omnejd som anlände till Hofors 28 oktober 1944.

Stella Polaris och kvinnornas lott i Finland

Kai Rosnells recension av **Johanna Parikka Altenstedts** bok *Operation Stella Polaris* samt **Aili Hänninens** minnesbilder av händelsen år 1944 i föregående MN gav oss intressanta inblickar i de turbulenta och ofta improviserade åtgärder som den finska krigsledningen företog inför hotet att landet kunde bli ockuperat av Sovjetunionen.

Vid sidan av Stella Polaris-affären har vapengömmaaffären varit den mest mytomspunna.

I *Aktuellt om historia 2010:1* med titeln *Finn Finland* utgiven av Historielärarnas förening ger Johanna Parikka Altenstedt en god sammanfattning av sin bok med titeln *Stella Polaris, det hemligaste av det hemliga*. Hon medger också att det finns många frågor kring affären som ännu är obesvarade.

I Finn Finland kan du finna också tre andra artiklar om finsk historia och kultur. Bland annat skriver **Henrika Zilliacus-Tikkanen** i artikeln *Kvinnor inom den tidiga pressen i Finland* att **Fredrika Runeberg** på 1830-talet redigerade Helsingfors Morgonblad i sin mans namn.

Hon var en pionjär på området och uppmuntrades av **Zacharias Topelius**, som ställde sig positiv till att kvinnorna skulle få ägna sig åt universitetsstudier. Fredrikas begåvning och hennes kulturella ambitioner fick dock aldrig blomma upp, eftersom hennes lott i likhet med många andra begåvade kvinnors öden under 1800-talet blev att fostra barn, stå vid spisen, serva sin berömda man och dennes beundrande hov.

Pentti Käppi

Utflykt till finnbygderna

En skön gäng från Göteborg besökte finnbygderna i Värmland. Foto: Pentti Käppi

Femton medlemmar i Göteborgsföreningen startade 19 augusti en tredagars utflykt till finnbygderna i Värmland.

Färden gick i två minibussar via Trollhättan, Dalsland till Bengtsfors och därifrån till övernattningsstället Torsby Vandrarhem, där vi blev synnerligen väl mottagna.

Dagen därpå besökte vi Torsby Finnkulturcentrum, där assistent **Telervo Zetterberg** informerade oss om den skogsfinska kulturen, bl.a. om finngårdarna, svedjebuket, folktron och magin.

Vi besökte några finngårdar, bl.a. Kvarntorp Finngård i Lekvattnet, där vi åt *motti* (nävgrot) och *fläsk*. En intres-

sant matupplevelse, som de flesta av oss uppskattade. Nävgrot görs av skrädmjöl, som är malet av rostad havre.

De finngårdar vi besökte fanns i en vidunderligt vacker omgivning, högt belägna, med utsikt över sjöar och vikar.

En till alla delar lyckad utflykt, tack vare **Eero Ahlbäck**, som planerade och arrangerade resan och även fungerade som chaufför tillsammans med **Kyösti Ritola** och **Raimo Aro**.

Ett jättefång rosor från alla oss som var med, till dem som gjorde resan möjlig.

Kielo Bengtsson

ordf i Göteborgsföreningen Finska Krigsbarn

Lahtis 15-årsjubileum

Du har väl noterat att Krigsbarnsföreningen i Lahtis firar sitt 15-årsjubileum 25-26 september med början lördag 25 sept kl 14. Plats: Officersklubben i Lahtis.

Det är den enda större krigsbarnsträffen i Finland i år.

Medverkande i programmet är bl a Pertti Kavén, som håller festtalet, museiintendent Sirkku Dölle, och Eero Lehtonen, ordförande i Lahtis veterankrets.

Mer info: Martti Rusi, tel 00358-400 567 850, Asta Iisakkala, e-post: a-i.iisakkala@phnet.fi eller Ritva Koskimaa, tel 00358-40 7416364.

Gunvor Brettschneider

satt ett och ett halvt år i ett fångläger i Finland 1944-1946.

Hennes brott: hon var barn till en tysk medborgare i Finland.

Vid träffen med Helsingfors krigsbarn 7 sept berättar hon sin historia.

RFK tecknar reseavtal med Viking Line

RFK tecknar ett samarbets- och sponsringsavtal med Viking Line. Det beslöts vid styrelsemötet den 25 augusti.

Lokalföreningarna kommer att få sig tillsända ett antal **SGKRY/UPPLEV-presentkort** vid två tillfällen under avtalstiden som löper från 1 september 2010 till 31 augusti 2011.

Presentkortet – som delas ut på medlemsmötena – ger en gratis kryssning till Helsingfors, Åbo eller Mariehamn. Vissa veckodagar kan man välja B-hytt för 2-4 personer till Åbo och Mariehamn. För Helsingfors gäller C-hytt för 2-4 personer under alla veckodagar.

Varje lokalförening får ett presentkort värt över 3 000 kronor att fritt disponera. Beställning görs via **Sinikka Ortmark Stymne**, tel 073- 618 02 96, som förmedlar den vidare till Viking Line.

Konferensresor kan bokas av RFK och lokalföreningarna i grupper om minst tio personer. Vid bokning ska **rese/sponsorkonto SKONF1** anges. En rabatt på 10% dras av.

Bokningen görs till Viking Line i Stockholm, tel. 08-4524040.

S.S.

Seminarium på Biskops-Arnö?

Föreningen Norden i Håbo och Nordens Folkhögskola på Biskops-Arnö planerar ett krigsbarnsseminarium lördag 5 februari 2011, i samarbete med Riksförbundet.

Planeringen pågår samtidigt som man söker medel för att kunna genomföra arrangemanget.

Vi återkommer med mer information i decembernumret. Men boka dagen redan nu!

Kontakt har tagits med flera intressanta föredragshållare som också lämnat klartecken. Återstår ”bara” finansieringen.

Anja Nordhammer hann se sin sagobok bli verklighet

”Jag, liksom många andra finska krigsbarn, bär på en ständig längtan som inte går att förklara” skrev **Anja Nordhammer** i sitt bidrag till antologin *Krigsbarns erinran*.

”Vi tillhör det där svävande rotlösa folket.”

Nu är Anja Nordhammer Ragnar borta, efter en lång tids sjukdom. Men hon hann just se sin sagobok bli klar och tryckt vilket gladdade henne mycket.

”*Sagan om Snöflingspojken Sniff*” (Libellus förlag, 2010) handlar just om ”det där svävande rotlösa folket”, inte krigsbarn, men om en ständig längtan hem.

– Jag ser sambandet, säger dottern **Annika Vårblom Sandström**. Sagan är sprungen ur mammas egen livsberättelse.

K.R.

Riksmötet 2011 i Kungälv

Göteborgsföreningen kommer att arrangera Riksmötet nästa år 2011.

Det blir som flera gånger tidigare på Nordiska Folkhögskolan i Kungälv.

Tidpunkten blir 27-29 maj. Reservera dessa vackra vårdagar för Riksmötet.

Detaljprogrammet är på planeringsstadiet.

Hemsidan snart i gång

Riksförbundets nya hemsida med adressen <http://krigsbarn.eu> är under uppbyggnad. Den kommer att vara tillgänglig inom kort.

Vi beklagar de olägenheter som kan ha uppstått sedan den förra hemsidan lades ner.

Den gamla adressen används nu enbart av Stockholmsföreningen.

På gång i lokalföreningarna

Gävle-Dala

Hoforsgruppen träffas sista onsdagen varje månad. Ring Jouko Rajaniemi 070-2095653.

Gästrikgruppen träffas den 14 september, 12 oktober och 9 november på Studieförbundet kl 13. Närmare uppgifter Irja Olsson, 026-167678.

Göteborg

Medlemsmötena hålls i brf Alberts lokal Östra Skansgatan 8, Göteborg, kl 15.

Onsdag 22 sept: Kräftkalas. Anmäl till Ruth-Maijde Rönngård, tel 031-235795, senast 17 sept.

Onsdag 20 okt: medlemsmöte med filmvisning.

Onsdag 17 nov: medlemsmöte, berättardag. Ordet fritt.

Onsdag 15 dec: Vi firar julens ankomst. Jultallrik. Bindande anmälan till Kielo Bengtsson, 031-3306665, senast 8 dec.

Onsdag 19 januari 2011: medlemsmöte, program inte fastställt.

Mellansverige

Höstprogrammet inte klart.

Stockholm

Måndagsträffar i Nockebyalen, Alviks Medborgarhus, Gustavlundsvägen 168 A, 2 tr (förbi Tvärbanan, sedan till höger). Samling från kl 13, programstart kl 14.

Anmäl senast en vecka före till Soili Andersson, tel 08-822242, e-post soisin@live.se eller Anneli Salava, tel 08-6493754.

Måndag 6 sept: medlemsmöte.

Måndag 4 oktober: Föredrag av fil dr Sune Björklöf, Leksand.

Måndag 1 nov. Margareta Wersäll: Hur en bok blir till.

Måndag 13 dec. Julbord, 140 kr.

Sydsverige

Lördag 15 oktober: Ålagille, Skillinge Scoutgård.

Lördag 4 dec: Julfest, Osby.

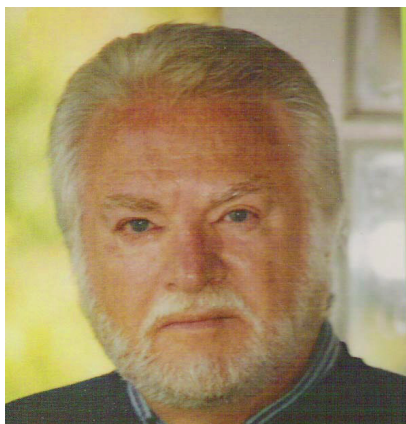
Vätterbygden

Onsdag 24 nov: 15-årsjubileum, troligen i Jönköping. Närmare information: Ari Haavisto, tel 0140-40150, eller 076-1071817.

Spännande berättelse – historien förvrängd

MedlemsNytt för Riksförbundet

Finska Krigsbarn

Michael Maryk fick höra historier om finska krigsbarn under sin vistelse i Sverige.

Michael Maryk är en amerikansk författare och skådespelare som vistats en tid i Sverige. Här har han tydligen kommit i kontakt med historien om ett finskt krigsbarn, och han fann ämnet så dramatiskt att han skrev en bok om det, för en amerikansk publik som inte vet någonting om denna avkrok av världen.

"Sunpath" kom ut 2009 (Strategic Book Publishing). Den är välskriven (på engelska), med sinne för dramaturgi, men personteckningen är schablonmässig. Berättelsen är till stora delar djupt tragisk. Historien är ren fiktion men uppenbarligen med någon sorts verklig förebild. "Namn, platser och händelser är antingen resultat av för-

fattarens fantasi eller använda fik-tivt", heter det på försättsbladet.

Omöjliga namn

Författaren känner mycket väl till de svenska traditionerna vid Lucia, jul och midsommar, han vet hur man fiskar gös och gädda, och han har säkerligen sett isen på Storsjön i Jämtland brytas upp. Allt sådant är fint skildrat.

Men han har inte besvärat sig med att sätta sig in i Finlands historia under kriget, han har inte ens sett till att de finska namnen är trovärdiga. Huvudpersonen Aimo och hans syster Anna är undantagen, alla andra namn är mer eller mindre omöjliga.

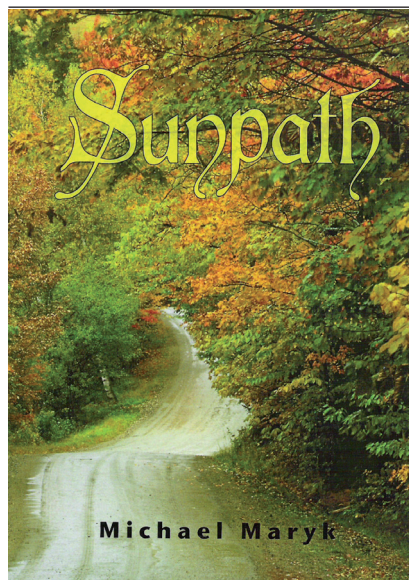
Berättelsen är förlagd från hösten 1943 till midsommar 1944, men författaren tror att Finland redan då försökte driva ut sina forna vapenbröder tyskarna, han tror att krigsbarnsverksamheten startade hösten 1943, han tror att ryska soldater härjade så djupt in i landet som Jyväskylä.

Poetisk frihet

Det är att förvränga historien för den amerikanska läsekretsen.

En del anakronismer lockar till ett generat leende, t ex att boken om Pippi Långstrump kunde lämnas som julklapp redan 1943 (utkom november 1945), och att en kvinnlig präst förrättade en vigsel 1944 (1960 kom den första kvinnliga prästen i Sverige).

Avs: RFK
c/o Kai Rosnell
Kölängsvägen 10
SE-741 42 Knivsta

Michael Maryk: Sunpath. Strategic Book Publishing. 2009.

OK, sådant får man väl tolerera som en "poetisk frihet".

Bortsett från dessa anmärkningar är boken spännande, om än ganska förutsägbar.

Visst var det tragiska händelser, men liknande saker förekom faktiskt. Författarens avsikt är nog att få historien filmatiserad. Varför inte, det kunde bli en bra film.

Kai Rosnell

Krigsfaderlösa – registrera er!

Krigsveteranernas aktiviteter är fortfarande livliga och landsomfattande i Finland (en del av verksamheten finns även i Sverige). Där finns närmare 60 000 veteraner varav ca 8 000 invalider i fyra olika förbund, icke anslutna veteraner lär finnas ca 10 000. Förbunden har sina lokaler i samma byggnad i Helsingfors.

Förra året samlade de in 3 022 797 Euro, pengar som användes till att ge veteranerna ekonomiskt stöd eller rehabilitering eller rekreation.

Organisationerna är:

Sotainvaliidien Veljesliitto (Krigsinvalidernas brödraförbund).

Suomen sotaveteraaniliitto (Finlands krigsveteraners förbund).

Rintamaveteraaniliitto (Frontveteranförbundet).

Rintamanaisten Liitto (Frontkvinnornas förbund).

Kaatuneitten omaisten Liitto (Förbundet för de stupades anhöriga).

Bland våra medlemmar finns de som blev av med en eller båda föräldrar. För dem finns i Finland Kaatuneitten omaisten liitto (KOL) som grundades av krigsänkor 1945.

Hemsidan www.kolry.fi är endast på finska. I början av 2000-talet bildades www.sotaorvot.fi för dem

som blev föräldralösa under kriget. Förbundet är anslutet till KOL.

Registrering av barn som förlorat en eller båda föräldrar under kriget pågår. Du som är *sotaorpo* hittar på deras hemsida blanketter både på finska och svenska. Fyll i och skicka iväg.

Målet är att den finska staten ska upptäcka att dessa barn finns och att få veta hur många barn som förlorade sina föräldrar i kriget.

Registrering pågår till slutet av året. Antalet medlemmar har fördubblats sedan registreringen började i januari i år.

S.S.